

Finsåsmarka i Snåsa, Nord-Trøndelag har årviss blomstring av huldreblom *Epipogium aphyllum*

Arne Hegre

Hegre, A. 1998. Finsåsmarka i Snåsa, Nord-Trøndelag har årviss blomstring av huldreblom *Epipogium aphyllum*. Blyttia 56: 205-207.

The Finsås area in Snåsa, Nord-Trøndelag has an annual occurrence of flowering *Epipogium aphyllum*.

Epipogium aphyllum has been famous for its unpredictable appearance at its localities. At most localities it has been seen just once. However, at a locality near Finsås, Snåsa, Central Norway the species has been observed in 25 of 26 consecutive years. The area has humid, moss-rich spruce forest on calcareous rock. The ecology of the species at the locality is described, as well as directions for identifying promising localities and the right time in the season for search.

Arne Hegre, Stølan, 7200 Kyrksæterøra

Svært mange av funnstedene for denne sjeldne, «mystiske» orkidéen er enkeltobservasjoner hvor planten er registrert én gang uten at det har lyktes å finne den igjen senere. I «Våre ville planter» bind II (Lagerberg & Holmboe 1938) står følgende: «Bare på ett eneste voksested i Norge, i Trysil, vites den å være sett blomstrende to forskjellige år». Selv om det senere er kommet til mange nye funnsteder og utsagnet ovenfor ikke lenger er helt korrekt, er det fortsatt riktig å si at det er få steder i Norge denne orkidéen kan betraktes hvert år. Denne «uberegnelige» opptreden har ført til at det er knyttet mye mystikk og fantasi nettopp til huldreblom, og botanikernes navn på planten er derfor meget trefende.

I Finsåsmarka – en skog på vel 2000 dekar – er huldreblom *Epipogium aphyllum* funnet flere steder, og på ett av disse funnstedene er den temmelig årviss. I løpet av de siste 26 årene har jeg observert planten i blomst hvert år – unntatt i 1976. Det er for øvrig vanskelig å påvise spesielle klimatiske forhold ved 1976 og 1975 som kunne forklare at blomstring uteble i 1976. Det bør likevel nevnes at vinteren 1975/76 var meget snørik, og snøen ble liggende lenge utover våren. Antall blomstrende eksemplarer har variert fra 2-3 til 22 (i 1998) på det meste per

år. I flere tilfeller er det registrert samlinger på 8-12 blomstrende eksemplarer tett sammen.

Her i Finsåsmarka vokser planten først og fremst i tette, skyggefulle granbestand med sterk nordlig eksposisjon – enten i bratte lier eller i overgangen mot flattere mark og høyden over havet varierer fra 30 til 70 meter. Selv i disse mørke granskogbestand ser det ut som huldreblommen forsøker å «gjemme seg bort» under små granbusker, vindfall eller lignende, der den ikke er så lett å oppdage ved første øyekast. Skal du finne denne planten må du lete godt. Dessuten står den aldri nøyaktig på samme sted to påfølgende år. Dette gjør at det er like spennende hvert år å se etter denne orkidéen.

Funnstedene er alle i såpass tett granskog at andre karplanter i liten grad byr på noen særlig konkurranse. Bunnvegetasjonen domineres av moser – først og fremst fjørnøse *Ptilium crista-castrensis*, etasjemose *Hylocomium splendens*, kystkransmose *Rhytidiadelphus loreus*, prakthinnemose *Plagiochila asplenoides* og kystjammemose *Plagiothecium undulatum*.

Blomstringstiden varierer en god del fra år til år. Først i overgangen juli/august er det muligheter til å finne de første eksemplarene, men en kan også finne planten i blomst utover til ca 10. september.

Både knerot *Goodyera repens* og snau vaniljerot *Monotropa hipopitys* ssp. *hypophegea*, som vokser i det samme området og blomstrer på samme tid som huldreblom, kan brukes som «indikatorplanter» for riktig tidspunkt for å lete etter huldreblom det enkelte år.

Er det varmt vær under blomstring, står ikke plantene særlig lenge. Den skjøre, innhole stengelen har en tendens til å knekke like over jordbandet, og det er ikke sjelden at en treffer på «hele planter» som ligger nede uten kontakt med de underjordiske organene.

Berggrunnen i Finsåsmarka består av ordovicisk kalk. Storparten av området med huldreblom har godt omdanna, mørk humus, og profiltypen i den nedre delen av lia er brunjord. Målinger av pH øverst i humuslaget viser variasjon fra 3,9 til 4,9.

På den ovenfor nevnte vokseplass har det ikke vært drevet hogst etter 1970. Derimot har naturen selv ført til en del «uttynninger» med en del vindfall uten at dette har ført til radikale økologiske endringer. Spørsmålet om hvordan skogen bør behand-

les for å bevare forekomsten av huldreblom på best mulig måte er ikke lett å svare på. Den eneste undersøkelse jeg har funnet over hvordan ulike hogst-inngrep virker på utviklingen av huldreblom er fra Los i Sverige (Delin & Eliasson 1991). En tynning hadde der ført til en økning av antall individer fem år etter inngrepet. De første årene etter tynning viste ingen endring. Observasjoner fra omtrent samme distrikt tydet på at en snauhogst derimot virket negativt på utviklingen av huldreblom. En konklusjon må derfor bli at radikale hogstingrep bør unngås, mens forsiktige inngrep/reguleringer, bl.a. for å kunne styre bestandsutviklingen på sikt, foretrekkes. Det er viktig at bestandsklima og kontinuitet opprettholdes.

Litteratur

- Lagerberg, T. & Holmboe, J. 1938. Våre ville planter. II. Tanum, Oslo.
- Delin, A. & Eliasson, T. 1991. Skogsfruns reaktion på gallring och avverkning – observation i Los. Väx [Växter i Hälsingland och Gästrikland] 1991-1: 17-19.

Figur 1-3 (motstående side). Huldreblom *Epipogium aphyllum* fra lokaliteten i Finsåsmarka, Snåsa.
Epipogium aphyllum at the Finsås locality, Central Norway.